

Kerstmis 2023

“Waartoe zijn wij op aarde?” Bij ieder die ouder is dan 65 jaar zal die vraag bekend in de oren klinken: het is de eerste vraag van de “oude” catechismus die kinderen vroeger van buiten moesten leren. “Waartoe zijn wij op aarde? Wij zijn op aarde om God te dienen en daardoor hier en in het hiernamaals gelukkig te worden”.

Die oude catechismus wordt niet meer van buiten geleerd, maar eigenlijk is die eerste vraag wel altijd blijven bestaan: elke mens, gelovig of niet, is een gelukszoeker. En dat kunt ge rond Kerstmis misschien nog wel het beste merken. Want Kerstmis met alles wat daarrond hangt zijn dagen van feestelijke vreugde, beierende klokken, zoete liedjes enzovoort. Ge zou de indruk krijgen dat heel de wereld één grote kerstboom is vol gouden guirlandes, zilveren engelenhaar en fonkelende lichtjes.

Is daar iets mis mee? Op zich niet. Maar toch is er de laatste decennia iets veranderd. Tot een aantal jaren na de oorlog waren mensen zich ervan bewust dat geluk niet zomaar voor het grijpen ligt. Men beseftte ook de broosheid ervan, en men wist dat het afgewisseld zou worden met periodes van gemis, pijn en leed.

De hedendaagse mensen staat daar dikwijls anders in. Geluk is niet langer een gave die dankbaar aanvaard wordt, maar wordt dikwijls gezien als iets waar we recht op hebben, bijna als een fundamenteel mensenrecht wat we kunnen opeisen. En in plaats van het te aanvaarden als iets dat hij krijgt, dat hem ten deel valt van elders, ervaart hij het als iets dat hij zelf moet maken. Dat zorgt ervoor dat men zich er niet mee kan verzoenen dat geluk op deze aarde van voorbijgaande aarde is: de moderne mens eist dat het blijvend en doorlopend is. De barometer van het geluk moet permanent op het maximum staan. Een Roemeense auteur, Norman Manea, publiceerde een aantal jaar geleden een boek met de veelzeggende titel: “Le bonheur obligatoire”, het verplichte geluk. Want wie niet gelukkig is, is een “looser”.

Wat is er nu zo erg aan die tendens? Behalve het feit dat we zo egoïstische monstertjes krijgen, misschien wel vooral dat steeds meer mensen er niet meer in slagen mislukking, beproeving, tegenkating, ziekte, lijden, kortom: alles wat wij “ongeluk” noemen een plaats te geven in hun leven.

Veel mensen, met name jongeren, zijn opgevoed alsof het leven één doorlopende kermis is: pas dan is het leven geslaagd. In die zin is het ook te begrijpen waarom Kerstmis, ondanks de ontkerkelijking, zo populair gebleven is en er in september al kerstartikelen in de winkels liggen: het wordt beleefd als het feest van geluk bij uitstek. En heel misschien, als ge geluk hebt, vindt ge ergens tussen of onder die berg cadeautjes en schitterende kerstbomen ook nog een kerststalletje met de kribbe en het Kind.

Natuurlijk is ook in de Kerk Kerstmis een feest van vreugde: we dragen vandaag geen zwart, maar goud. Maar het is geen vergissing dat we tweede kerstdag de H. Stefanus vieren: hij stierf de marteldood door steniging. In het Midden Oosten een

straf die nog altijd toegepast wordt door sommigen. Op 27 december vieren we St. Jan Evangelist die verbannen werd: een straf die in de Oudheid beschouwd werd als even erg als de doodstraf. En op 28 december herkennen we de kindermoord van Bethlehem door koning Herodes.

Nogal wat mensen zullen spontaan zeggen dat die vieringen het feestgedruis van Kerstmis verstoren. Het is alsof midden tussen die hemelse engelenzang, plotschelle, valse noten klinken. Waarom doet de Kerk dat? Kan zij de zon niet in het water zien schijnen?

Soms wordt wel eens gezegd dat de Kerk wereldvreemd zou zijn. Maar juist door vlak na Kerstmis die martelaren te vieren laat ze zien de wereld heel goed te kennen. In de geloofsbelijdenis bijvoorbeeld worden de woorden “geboren uit de Maagd Maria” direct gevolgd door “die geleden heeft onder Pontius Pilatus”.

In zijn kerstoratorium heeft Johan Sebastian Bach in het slotkoraal de muziek ingebouwd van “O hoofd vol bloed en wonden”, wat we ook terugvinden in de Matteüspassion. De engelen die tijdens de kerstnacht zongen, verschijnen opnieuw in de Hof van Olijven bij het begin van Jezus’ lijden, en later ook bij het lege graf met Pasen. De doeken waarin het Kind in de kribbe gewikkeld is, roepen de gedachte op aan de zwachtels waarin het dode lichaam van Jezus werd begraven. En de mirre, die straks één van de drie koningen mee zal brengen, is een verwijzing naar zijn levenseinde: mirre werd gebruikt voor het balsemen van lijken.

Op het moment dat we met Kerstmis niet meer zien dan glitter en glamour, dan snijden we het feest eigenlijk af van z’n wortels en wordt het een banaal eet- en drinkgelag: iets wat uitstekend past bij de hedendaagse geluk cultus.

Rond de vreugde van Kerstmis helpt de Kerk ons ook om met onze twee voeten op de grond te blijven door figuren als de vervolgte Stefanus, de verbannen Johannes en de vermoorde kinderen van Bethlehem te presenteren. Of als ge meer moderne voorbeelden wilt: de vluchtelingenstromen in Oekraïne en het Midden Oosten. Eigenlijk allemaal beelden die volgens de meeste mensen niet bij Kerstmis horen: het verstoort het geluk. Maar zo zit het leven in elkaar: het is een opeenvolging van gelukkige en droevige dagen.

Wie op een gezonde manier Kerstmis viert, komt niet terecht in een droomwereld van engeltjes, elfjes en onverstoortbaar geluk: geloof is geen opium voor het volk. Gelovig Kerstmis vieren betekent ook dat ge u bewust blijft van die andere, minder schone kanten van het leven, maar u er niet door laat afschrikken. Want Hij die nu in de kribbe ligt, heeft die kant van het leven ook gekend én overwonnen: het hout van de kribbe verwijst al naar het hout van het kruis. Ge zou kunnen zeggen: zowel de mooie als de moeilijke dagen zijn door Hem geheiligd. En dat is de reden waarom gelovigen ieder jaar, hoe de omstandigheden in het leven of de wereld ook zijn, toch Kerstmis vieren. En dat moeten we vooral blijven doen. Amen.

Johan Goris, pastoor